

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТИМУЛЮВАННЯ ГРОМАДЯН ДО ВЖИТТЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ЗАХОДІВ

Стаття присвячена дослідженню стану реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів громадянами. Висловлені пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Статья посвящена исследованию состояния реализации государственной политики по обеспечению эффективного использования топливно-энергетических ресурсов гражданами. Высказаны предложения по совершенствованию действующего законодательства в этой сфере.

The article deals with investigation of realization state of the state's policy in the field of ensuring the efficient energy resources use by citizens. Proposals for the improvement of legislation currently in force in this issue are suggested.

Як зазначається у Концептуальних засадах державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (енергоефективності), схвалених рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 30 травня 2008 року [1], енергоефективність виступає своєрідним критерієм якості функціонування економічної моделі держави, злагодженої взаємодії між суб'єктами господарювання, населенням та органами влади. Суб'єкти господарювання мають сприяти підвищенню рівня енергоефективності виробництва, оскільки це безпосередньо впливає на його рентабельність і, відповідно, їх прибутки. Держава зацікавлена у підвищенні ефективності використання енергоресурсів національною економікою, оскільки це дозволяє їй збільшити базу оподаткування (зростання надходжень до бюджету) та зменшити державні витрати (зменшення видатків на енергозабезпечення бюджетних установ), посилити свій вплив на світових ринках та підвищити рівень енергетичної безпеки. Для населення підвищення енергоефективності дозволяє збільшити рівень доходів та зменшити витрати на закупівлю енергетичних послуг. Для суспільства в цілому – це шлях наближення до рівня сталого розвитку.

Принциповим моментом реалізації державної політики щодо енергоефективності є стимулювання кінцевого споживача енергії чи енергоспоживаючого обладнання. Даний принцип дозволяє не порушувати природні механізми економічних відносин та ринкові

механізми регулювання, знижує адміністративні затрати на застосування механізмів управління, дозволяє уникнути ситуації, коли вироблене обладнання не використовується споживачем, не працює або працює неефективно, однак виробник вже отримав державну підтримку. Тільки споживач гарантує ефективність використання придбаного ним обладнання і стимулює виробника до виготовлення такого обладнання.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо енергоефективності мають бути, зокрема, інформування кінцевих споживачів енергоресурсів щодо динаміки обсягів споживання та поточних цін на енергоресурси шляхом розміщення на платіжних документах зазначеної інформації, а також інформації про можливі напрями підвищення енергоефективності, яка б містила оцінку зниження обсягів енергоспоживання, а також стимулювання споживачів до ефективного використання енергоресурсів.

Розглянувши стан реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, Рада національної безпеки і оборони України у своєму рішенні від 30 травня 2008 року «Про стан реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів» [1] відмітила наявність системних недоліків і низьку ефективність та результативність державного управління в цій сфері, що створює загрозу національній безпеці держави. Законодавство з питань енергозбереження не відповідає сучасному рівню розвитку суспільних відносин, дії органів виконавчої влади з реалізації державної політики щодо енергоефективності не мають системного характеру, а запроваджені механізми державного управління – належного впливу на процеси, що визначають рівень енергоефективності національної економіки. Сучасне розуміння політики енергоефективності як інструменту лише технічного регулювання економіки не відображає її суті, а державна економічна політика не стимулює споживачів енергоресурсів до їх ефективного використання.

Правові, економічні, соціальні та екологічні основи енергозбереження для всіх підприємств, об'єднань та організацій, розташованих на території України, а також для громадян в Україні, визначає Закон України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року [2]. Серед основних принципів державної політики у сфері енергозбереження слід визначити: створення державою економічних і правових умов заінтересованості в енергозбереженні юридичних та фізичних осіб; популяризація економічних, екологічних та соціальних переваг енергозбереження, підвищення громадського освітнього рівня у цій сфері; поєднання методів економічного стимулювання та фінансової

відповідальності з метою раціонального використання та економного витрачання паливно-енергетичних ресурсів; встановлення плати за прямі втрати і нераціональне використання паливно-енергетичних ресурсів тощо.

Економічні заходи для забезпечення енергозбереження передбачають введення плати за нераціональне використання паливно-енергетичних ресурсів у вигляді надбавок до діючих цін та тарифів залежно від перевитрат паливно-енергетичних ресурсів щодо витрат, встановлених стандартами; надання юридичним і фізичним особам субсидій, дотацій, податкових, кредитних та інших пільг для стимулювання розробок, впровадження винаходів та використання енергозберігаючих технологій, обладнання і матеріалів (п. п. е та ж ст. 11 Закону «Про енергозбереження»). При цьому, серед шляхів стимулювання енергозбереження, передбачених ст. 16 вказаного Закону, заходів щодо стимулювання фізичних осіб не передбачено.

Серед порушень законодавства про енергозбереження, передбачених ст. 27 цього Закону, вказано на використання паливно-енергетичних ресурсів з систематичним перевищенням стандартизованих енергетичних рівнів та порушення інших вимог щодо раціонального використання та ощадливого витрачання паливно-енергетичних ресурсів. Однак, Кодекс України про адміністративні правопорушення [3], не містить склад правопорушення щодо нераціонального використання та неощадливого витрачання паливно-енергетичних ресурсів громадянами.

Згідно ст. 8 Закону України «Про теплопостачання» від 2 лютого 2005 року [4], державна підтримка у сфері теплопостачання надається відповідно до обсягів коштів, передбачених Законом про Державний бюджет України та місцевими бюджетами на відповідний рік, а також коштів на проведення науково-дослідних робіт з удосконалення систем теплопостачання та енергозбереження. У разі здійснення теплогенеруючими або теплопостачальними організаціями заходів з енергозбереження, що привели до економії енергоносіїв при виробництві теплової енергії, до зменшення втрат при її транспортуванні та постачанні, орган виконавчої влади, який згідно з цим Законом регулює тарифи на теплову енергію, на три роки залишає тарифи на рівні, встановленому до впровадження цих заходів. Якщо протягом строку окупності змінюються ціни на енергоносії, то відповідною мірою коригується рівень тарифу. Однак, у змісті вказаного Закону не йдеться про громадян, які мають здійснювати заходи щодо збереження тепла у своїх оселях.

Законом України «Про житлово-комунальні послуги» від 24 червня 2004 року [5] серед прав та обов'язків споживача житлово-комунальних

послуг (ст. 20) або виконавця таких послуг (ст. 21) вимог щодо енергоефективності та її стимулювання не передбачається. Лише виробники житлово-комунальних послуг, відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 22 цього Закону, зобов'язані впроваджувати ресурсозберігаючі та новітні технології виробництва житлово-комунальних послуг.

Правила надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 року № 630 [6], передбачають, що послуги з централізованого опалення повинні відповідати нормативній температурі повітря у приміщеннях квартири (будинку садибного типу) за умови їх утеплення споживачами та вжиття власником (балансоутримувачем) будинку та/або виконавцем заходів до утеплення місць загального користування будинку (п. 6); у разі встановлення будинкових засобів обліку теплової енергії споживач оплачує послуги згідно з їх централізованого опалення показаннями пропорційно опалюваній площі (об'єму) квартири (будинку садибного типу) за умови здійснення власником, балансоутримувачем будинку та/або виконавцем заходів з утеплення місць загального користування будинку, у разі нездійснення таких заходів споживач не сплачує за опалення місць загального користування будинку (п. 12). Однак, серед прав та обов'язків споживачів послуг з надання централізованого опалення вжиття енергозберігаючих заходів, їх стимулювання та відповідальність за їх невиконання не передбачені.

У постанові Національної комісії регулювання електроенергетики України «Про затвердження Порядку формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання» від 17 лютого 2011 року № 242 [7], врахування заходів з енергозбереження громадянами також не передбачається.

У Верховній Раді України 4 березня 2011 року за № 8203 з метою ліквідації прогалини чинного законодавства щодо визначення понять житлової площі об'єкту житлової нерухомості та загальної площі об'єкту житлової нерухомості був зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до статті 6 Житлового кодексу Української РСР (щодо визначення житлової та загальної площ об'єкту житлової нерухомості)» [8]. При цьому, Президент України 25 жовтня 2011 року запропонував, щоб у цьому законодавчому акті були встановлені коефіцієнти для підрахунку площі лоджій, балконів, веранд і терас: для балконів і терас – 0,3; для лоджій – 0,5; закслених балконів – 0,8; веранд, закслених лоджій і холодних комор – 1,0. Саме із зазначеними поправками 17 листопада 2011 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до статті 6 Житлового кодексу Української РСР щодо визначення житлової та загальної площ об'єкту житлової нерухомості».

Прийняття цього Закону викликало значний резонанс серед населення, положення законодавчого акту одержали назву «оподаткування балконів» і навіть були порівняні з середньовічним «податком на вікна». Сутність цих положень зводилася до того, що засклений балкон площею в 4,5 кв. метрів коштував би як 3,6 кв. метрів кімнати, а засклена лоджія такого ж розміру – як 4,5 кв. метрів внутрішнього приміщення [9]. У коментарях громадськості в засобах масової інформації з'явилися пропозиції щодо можливих шляхів уникнення додаткових витрат: знімати скло із лоджії у березні та вставляти у листопаді-грудні; зняти скло через одне, що буде вважатися незаскленим балконом тощо [10].

Однак, 1 грудня 2011 року Прес-служба Глави держави повідомила, що Президент України ухвалив рішення ветоувати Закон № 3692-VI «Про внесення змін до статті 6 Житлового кодексу Української РСР щодо визначення житлової та загальної площ об'єкта житлової нерухомості», оскільки сьогодні є неприпустимим будь-яке збільшення квартплат, а оподаткування квартир, балконів, лоджій має відповідати принципу соціальної справедливості [11].

Таким чином також було враховано те, що зміни, які вносяться до ст. 6 Житлового кодексу України не призначені для регулювання питань оподаткування нерухомості, оскільки відповідно до п. 7.3 ст. 7 Податкового кодексу України [12], будь-яке питання щодо оподаткування регулюється Податковим кодексом і не можуть встановлюватися або змінюватися іншими законами, крім законів, що містять виключно положення щодо внесення змін до Податкового кодексу та/або положення, які встановлюють відповідальність за порушення норм податкового законодавства.

Однак, в Україні залишаються невирішеними питання щодо стимулювання забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (енергоефективності) громадянами. Зокрема, не враховується, що скління балконів і лоджій можна віднести до енергоефективних заходів, оскільки однією з переваг такого скління є теплоізоляція – в середньому температура в квартирі взимку підвищується на 3-4 градуси [13, 14].

Отже, необхідним є створення державою реальних економічних і правових умов зацікавленості фізичних осіб в енергозбереженні, поєднання методів економічного стимулювання та фінансової відповідальності з метою раціонального використання та економного витрачання паливно-енергетичних ресурсів, встановлення плати за прямі втрати і нераціональне використання паливно-енергетичних ресурсів шляхом внесення відповідних змін до Законів України «Про енергозбереження», «Про теплопостачання», «Про житлово-комунальні

послуги», а також до Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення, Порядку формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання тощо. Зокрема, вбачається доцільним передбачити можливість застосування коефіцієнтів, що знижують розмір платежів за надання послуг з централізованого опалення залежно від утеплення громадянами квартир у тому числі шляхом скління лоджій і балконів.

Література:

1. Про стан реалізації державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 травня 2008 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 56. – Ст. 1859.
2. Про енергозбереження: Закон України від 1 липня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 30. – Ст. 283.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
4. Про теплопостачання: Закон України від 2 лютого 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 28. – Ст. 373.
5. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 47. – Ст. 514.
6. Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення: постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 630 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 30. – Ст. 1811.
7. Про затвердження Порядку формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання: постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України від 17 лютого 2011 р. № 242 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 22. – Ст. 940.
8. Проект Закону України «Про внесення змін до статті 6 Житлового кодексу Української РСР (щодо визначення житлової та загальної площ об'єкту житлової нерухомості)» за реєстраційним номером 8203 від 4 березня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=39840.
9. В Україні балкони прирівняли до корисної площі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/realestate/1286650-v-ukrayini-balkoni-pririvnyali-do-korisnoyi-ploshchi>.
10. Рада підвищила податки на застелений балкон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2011/11/17/6763232>.

11. Глава держави застосував право вето [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/22145.html>.
12. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-17. – Ст. 112.
13. Остекление балкона и лоджии металлопластиковыми окнами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arta-group.com.ua/balconies/glazing.html>.
14. Остекление балконов и лоджий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lux-okna.org/balconies/glazing-of-balconies-loggies>.

УДК 340.123

Костиця О.В., ОНМА

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОЗИТИВІЗМ ЯК ПІДҐРУНТЯ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ Ф. В. ТАРАНОВСЬКОГО

У статті доводиться, що видатний російський філософ права Ф. В. Тарановський стояв на позиціях філософії позитивізму та методологічного плюралізму, використовуючи для дослідження правових явищ багатofакторний та соціально-політичний підходи та враховуючи досягнення психологічного вчення Л. Петражицького.

В статье доказуется, что выдающийся русский философ права Ф. В. Тарановский стоял на позициях философии позитивизма и методологического плюрализма, используя для исследования правовых явлений многофакторный и социально-политический подходы и учитывая достижения психологического учения Л. Петражицкого.

The article argues that a prominent Russian legal philosopher F. V. Taranovskiy stood on the positions of philosophical positivism and methodological pluralism, used multifactorial and socio-political approaches in his studies of legal phenomena and took into account the achievement of psychological teaching by L. Petrazhyskiy.

Транзитивне українське суспільство, що уже декілька десятиліть перебуває у стані доганяючої модернізації, гостро потребує революційних змін не тільки у сфері економіки, але й у царині суспільної правосвідомості, адже без прогресивних зрушень у ній «не працюють» навіть такі цілком сучасні, європейські за формою та сутністю правові інструменти як Конституція та конкретизуючі її закони. Як уявляється, провідну роль у перетворенні правової складової суспільної свідомості має зіграти юридична наука. У свою чергу вона теж потребує як деконструкції застарілих і не виправданих практикою стереотипів,